
GERMÀ COLÓN DOMÈNECH

**EL VOCABULARI
DE LA LLENGUA
CATALANA MEDIEVAL
DE L. FARAUDO
DE SAINT-GERMAIN**

---

1. LES OBRES DE LEXICOGRAFIA MEDIEVAL CATALANA

El lèxic català medieval està prou ben estudiat, gràcies a l'abundor d'obres que se n'ocupen. Disposem de tres importants repertoris lexicogràfics de la llengua antiga: el *Diccionari català-valencià-balear* (= DCVB), el «*Diccionari Aguiló*» i el *Diccionario Balari*.

El DCVB no cal presentar-lo. És sens cap mena de dubte una obra ben original en el seu gènere, car combina admirablement la documentació antiga (que ací ens interessa) i la moderna, la literària i la dialectal. Diríem que referma en si tres diccionaris: el de l'idioma antic, el diccionari normatiu modern i el diccionari dialectal.

El «*Diccionari Aguiló*» (remarqueu les cometes) no és en realitat un diccionari sinó un recull de cèdules de la llengua medieval que l'editor i folklorista Marià Aguiló anà formant a base de lectures fetes al llarg de la seva vida i que, alguns anys després de la seva mort, els lingüistes Manuel de Montoliu i Pompeu Fabra van editar selectivament (1914-1934), sota el patronatge de l'Institut d'Estudis Catalans. Ací moltes entrades estan sense definició i donen solament el passatge corresponent del document antic. És igualment una obra de consulta imprescindible.

Així mateix, el *Diccionario Balari* conté les fitxes que deixà el filòleg Josep Balari i Jovany (1844-1904) i que Manuel de Montoliu, per encàrrec de la Universitat de Barcelona, donà a la impremta. Aquest repertori recull també, a més de documenta-

ció antiga, esments d'autors catalans del segle XIX (especialment de Jacint Verdaguer). Desgraciadament la publicació d'aquests materials restà interrompuda amb l'esclat de la guerra civil espanyola a la lletra G- (s.v. *gutaperxa*) i els restants materials semblen perduts.

Ultra aquestes tres obres, també ofereix materials lexicogràfics el *DECat* de Joan Coromines, que conté força lèxic medieval, sobretot gràcies a la consulta que el seu autor pogué fer de l'inèdit lèxic rossellonès medieval, recollit per Julià-Bernat Alart.

A més, a la fi del 2009 es va presentar al públic el projecte d'un *Vocabulari del català antic* dirigit pel professor Joaquim Rafel que es podrà consultar en línia; encara, però, és un projecte.

La col·lecció de textos catalans antics «Els Nostres Clàssics» (= *ENC*) de l'Editorial Barcino té ara en línia un recull de tots els glossaris que acompanyen les seves edicions crítiques. S'han tingut en compte les dues sèries de publicacions. L'anomenada col·lecció A de format reduït i que comprèn 140 volums i la col·lecció B de format gran, que conté actualment 29 volums. A mesura que es van publicant nous texts, llurs glossaris passen a formar part d'aquest gran recull o glossari de glossaris. La direcció és a càrrec de Germà Colón, i l'obra es pot consultar a l'adreça: <<http://www.glossaris.net/search.php>>. Les consultes es poden fer d'acord amb diversos criteris (a partir del penúltim o del text, els mots es poden cercar sencers o truncats fent servir comodins).

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

2. FARAUDO: L'AUTOR I L'OBRA

Ara ens proposem de presentar el *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Lluís Faraudo de Saint-Germain.

Primerament voldríem parlar breument de l'autor. Lluís Faraudo de Saint-Germain va néixer a Barcelona el 1867 i morí a la mateixa ciutat el 1957. Fou militar i erudit bibliòfil. Representa una conjunció no gens freqüent a casa nostra de militar i estudiós de la llengua i la cultura medieval catalanes. Ingressà com a oficial del cos d'intendència i va arribar a general de brigada. Prengué part en la guerra de Cuba (1895-1898) i més tard fou destinat a Jamaica i al Canadà.

Un cop retornat a Barcelona, sense abandonar la carrera militar, es dedicà a l'estudi del català antic, a la bibliofília i a l'edició de texts, particularment a obres de caràcter científic, com ara tractats d'oftalmologia, manescalia, astronomia i botànica

medievals. Amb els seus companys Ernest Moliné i Brasés i Ignasi de Janer publicà la col·lecció amb finalitat bibliofílica titulada *Recull de textos catalans antics* (1906-1912) en divuit fascicles agrupats en tres aplecs. A partir del fascicle vuitè, l'edició fou obra exclusiva del nostre erudit.

Faraudo publicà nombrosos texts, entre els quals destacarem el *Libre de la figura del uyl* d'Alcoati (Barcelona 1933), aparegut sota el pseudònim de Lluís Deztany. És la versió catalana, feta en el segle XIV per mestre Joan Jacme, del llibre oftalmològic del segle XII del metge toledà Salomo ben-Arit al-Coati. La transcripció, quasi diplomàtica, és acuradíssima i conté un glossari ple de termes tècnics. L'altre text, també rellevant, és *El Llibre de les Medicines particulars* (Barcelona 1943, com a publicació de la «Real Academia de Buenas Letras»), que és la versió catalana, realitzada al segle XIV, del tractat farmacèutic i receptari del metge hispanoàrab Ibn Wafid (segle XI). Aquesta versió és d'un interès extraordinari, car forneix una bona quantitat de noms aràbics de plantes i minerals; Faraudo descriu en un índex alfabètic la nomenclatura catalana, aràbiga i llatina de les diverses substàncies.

A part d'alguns estudis apareguts en altres publicacions, com ara el llibre de les herbes de Macer, segons el manuscrit de París, aparegut als *Estudis Romànics* (v, 1955-1956, pp. 1-54) i la traducció dels *Viatges de Gulliver* (1913) i la del *Gargantua de Rabelais en un saborós català precatant* (1929) o l'intent de reconstruir, a partir de la versió francesa del 1554, el text català perdut de la *Disputa de l'ase* d'Anselm Turmeda (1922), la producció erudita de Faraudo pràcticament va aparèixer dins el *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* (= *BRABLB*). Precisament ell havia entrat com a acadèmic numerari d'aquesta institució (1941) amb un discurs de recepció titulat *Semblanza militar de Jaime el Conquistador*, on fa una descripció de les concepcions estratègiques i tàctiques a Catalunya durant els segles XII i XIII i de les expedicions del rei conqueridor, en particular la que el dugué des de Morella a la presa de València. Cal destacar ací la revisió de la nomenclatura d'armes i ginys de guerra. També a l'Acadèmia va dedicar l'estudi «La historia literaria en la Real Academia de Buenas Letras» (*BRABLB*, xxv, 1953, pp. 391-420), on fa un repàs de tots els acadèmics que al si de la institució van cultivar la història literària, entre els quals van sobresortir personalitats com ara Manuel Milà i Fontanals, Antoni Rubió i Lluch o Ramon Miquel i Planas.

Un recorregut ràpid per les diverses publicacions, totes aparegudes a l'esmentat butlletí, ens farà veure la varietat dels interessos i la versatilitat de Faraudo. Fou ell el primer a publicar el famós llibre de cuina de Sent Soví («El 'Libre de Sent Soví',

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

recetario de cocina catalana medieval», *BRABLB*, xxiv, 1951-1952, pp. 5-81), segons el manuscrit de la Biblioteca Universitària de València. El text és acompanyat d'un glossari, on Faraudo il·lustra els termes ressenyats amb abundoses citacions d'altres texts medievals, la qual cosa ja mostra la seva preparació lexicogràfica. També a l'alimentació, en un altre vessant, pertany el «Llibre de totes maneres de confits», un tratado manual cuatrocentista del arte de dulcería» (*BRABLB*, xix, 1946, pp. 97-134).

Dins la veterinària hipiàtrica cau el tractat que va compondre el majordom i cavallerís del rei Alfons el Magnànim: «El texto primitivo inédito del 'Tractat de les mules' de mossén Manuel Dieç» (*BRABLB*, xx, 1949, pp. 23-62). A aspectes que podem situar entre l'astronomia i l'astrologia judiciària medieval corresponen articles com «Un lunario valenciano cuatrocentista» (*BRABLB*, xxiii, 1950, pp. 9-48), la «Noticia de un lapidario valenciano del siglo xv» (*BRABLB*, xviii, 1945, pp. 193-216) o els «Textos astronómicos en un manuscrito català medieval» (*BRABLB*, xxi, 1948, pp. 143-162), en col·laboració amb el semitista Josep M. Millàs Vallicrosa.

4. EL VOCABULARI DE FARAUDO

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

de formar un vocabulari de la llengua catalana medieval. S'havia proposat en principi imitar el *Dictionnaire historique de l'ancien langage françois* de J-B. de La Curne de Sainte-Palaye. Al llarg dels anys despullà una quantitat ingent de texts de tota mena, tant literaris com no literaris, i formà un cedulari conservat en setze grans calaixos que, en morir, llegà a l'Institut d'Estudis Catalans. Els materials d'aquests setze fitxers provenen de diverses fonts, com ara del *Tresor de Pobres*, documents rossellonesos d'Alart, *Cançoners de Saragossa*, *Ordinacions de Mallorca*, *Novells Ardits*, *Històries Troianes* de Conesa, *Inventari de Pere Beset*, *Furs de València*, *Llibre de la Universitat d'Igualada*, versió catalana del *Decameró*, *Itinerari de l'infant Joan*, etc. Tot aquest material al costat de les *Cròniques* de Jaume I, Ramon Muntaner, Bernat Desclot i Pere el Cerimoniós o bé d'altres obres literàries de Bernat Metge, Antoni Canals, sant Vicent Ferrer, Eiximenis, Ausiàs March, Joanot Martorell, i molts més. A més, va recollir una quantitat abundosa de documentació inèdita, tret dels registres de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Ja l'any 1943 Faraudo va publicar a Buenos Aires en la *Miscel·lània Fabra* unes «Consideracions entorn d'un pla de Glossari raonat de la Llengua Catalana Medieval» (pp. 343-374), tast del que havia d'ésser el seu gran *Vocabulari*.

5. CARACTERÍSTIQUES DEL VOCABULARI DE LA LLENGUA CATALANA MEDIEVAL

Faraudo no va despullar sistemàticament i completa els texts sinó que va recollir-ne els mots i expressions que li semblaven envellits o que, per qualsevol motiu, considerà dignes de fer-ne una fitxa. Així no ha de sorprendre que manquen al *Vocabulari* termes del tot corrents, o bé que aquests termes apareguin només en sentit figurat o en frases fetes, com ara *cadira* o *arbre*, etc. Però la riquesa dels seus despullaments és extraordinària.

Actualment els materials de Faraudo són en procés d'informatització a càrrec de Germà Colón; una bona part ja es pot consultar en línia (<<http://www.iec.cat/faraudo>>).

Per aquesta publicació en línia s'han revisat acuradament les cèdules i s'han fet les esmenes pertinents a la base de dades: creació o supressió d'entrades, comprovació de la remissió de mots, correcció i adequació de les definicions, etc.

Un problema que s'ha presentat és si calia prescindir de les cèdules procedents de les obres que més tard foren publicades amb tota garantia filològica. Pensem que força cèdules pertanyen als primers anys del segle passat. Es podrien eliminar, per exemple, les fitxes procedents de les obres de *Ramon Llull*, *Bernat Metge*, o del *Tirant lo Blanch*, etc. Així, en l'edició de *Diez* i *Körting*, de la novel·la *Curial e Güelfa*, Faraudo va disposar només de l'edició d'Antoni Rubió i Lluch (1901); després, ja als anys trenta del segle xx, van aparèixer dues bones edicions curades respectivament per Ramon Miquel i Planas («Biblioteca Catalana»), d'una banda, i per Ramon Aramon i Serra («Els Nostres Clàssics»), de l'altra; ambdues publicacions aporten alguna correcció al text de Rubió. Amb tot, s'ha considerat convenient de mantenir l'estat actual dels materials, puix que el fet de substituir les cèdules antigues per les que hauríem tret d'aquestes edicions més recents desfiguraria el treball benemèrit de Faraudo.

Tampoc no s'han alterat gaire les definicions, si bé algunes són redactades en un estil un xic vuitcentista, i de tant en tant ha calgut modificar-ne alguna. S'han suprimit totes les indicacions etimològiques, puix que l'autor en la seva època només disposava, ultra una imaginació ben viva, d'obres que avui en general són superades (*Diez*, *Körting*, etc.). Es conserven igualment les indicacions gramaticals, encara que l'autor comet de temps en temps alguna incongruència. S'ha fugit de manipular massa a fons l'obra de Faraudo, amb criteris diferents, i s'ha corregit solament el que eren errades evidents.

6. CONTINGUT DEL VOCABULARI

6.1 COMPARACIÓ AMB ALTRES REPERTORIS

Vegem ara algunes característiques del *Vocabulari* de Faraudo comparades amb altres repertoris lexicogràfics del català antic. Prendrem com a terme de comparació principalment el *DCVB*, el més important dels diccionaris catalans. Tinguem en compte que, en una publicació en línia, es poden abocar totes les cèdules recollides, mentre que altres obres publicades en paper tenen necessàriament limitat l'espai. Així sabem que, a part el *DCVB*, es conserva el cedulari complet recollit per Antoni M. Alcover i per Francesc de B. Moll, la famosa *Calaixera*, que conté molta documentació no publicada en el *Diccionari*.

6.2 ABUNDOR

El *Vocabulari* de Faraudo presenta abundor d'esments, sovint superior al que reporten les altres obres. Així, si ens fixem en unitats lexicogràfiques començades pel prefix *sots* tindrem una quantitat de lexemes (gruats amb guionet o sense) absents en altres reculls, com són ara: *sots-azempler*, *sotsbatlle*, *sotsentrar*, *sotzbatut/sotsbatut*, *sots-capità*, *sots-diac* (però *sots-dioca*, en el *DCVB*), *sots-dispenser*, *sots-escriu* (però *sotsescriure*, en el *DCVB*), *sotsagrista*, *sotscriu*, *sotscrivà*, *sotscrivania* (però *sotscrividor*, en el *DCVB*), *sots-monter*, *sotsindicat* (però *sots-síndic*, en el *DCVB*), *sotspendre*, *sots-protonotari*, *sots-següent*, *sotstraure*, *sotsvegueria*, *sotsvençió* o *sotsvenir*.

Alguns lemes apareixen molt més detallats que en els altres repertoris. Així, l'article *suor* conté, en el *Vocabulari* de Faraudo, composts com *suor de llana* i altres que manquen al *DCVB*. I mots absents d'aquest diccionari n'hi ha força en el *Vocabulari* de Faraudo. Per exemple, els beuratges eiximenians *xomaç* i *medó*,¹ o bé *sobresallent* 'home d'armes embarcat per al combat i l'abordatge', *vidral* 'vidratge format de panys i compartiments' i tants més. Heus ací alguns lexemes i sintagmes trobats a l'atzar d'unes lectures (els quals manquen en els altres repertoris): *allondre* adv. 'en un altre lloc'; *assuany* 'calma, assossec'; *becevar* 'lletrejar, confegir'; *bosicant* 'gafarró'; *calament*

1. Al *DCVB* el mot *medó* només surt com a variant del títol *madó* 'madona'.

Melissa calamintha'; *capçalinar* 'caplletrar'; *colcotar* 'peròxid de ferro'; *colongia* ' propietat rural'; *cubela* 'cantarida'; *cugorós* 'nuca, occípit'; *embavequir* 'tornar beneit'; *encamarada* 'deturpada'; *enversat* 'canviat a l'inrevés'; *enversia* 'contrarietat, oposició'; *esbalts* 'timbes'; *grinyons del morre* 'òrgan prènsil d'alguns insectes'; *membria* 'menció, nominació'; *memora* 'arrel nuosa, emprada en les malalties dels ulls'; *menjor* 'lloc del cos consumit per la malaltia'; *menjuçar* 'menjar poc i sovint'; *menuceria* 'obra de fusteria petita'; *moixardament* 'astutament'; *palop* 'mena de raïm, *uvae dactylae*?'; *reebetat* 'ràbia'.

6.3 ANTERIORITAT EN ELS ESMENTS

Altres casos són aquells on el *DCVB* solament autoritza un lexema amb citacions d'autors moderns, mentre que el recull de Faraudo ofereix documentació antiga. Així *albereda* i *albareda* 'camp plantat d'àlbers' (= *Populus alba* L; castellà *álamo blanco*) solament és autoritzat amb un text de J. Pous i Pagès (1873-1951): «Fins a l'*albereda* del riu» (Empord. 5). En canvi, Faraudo duu (s.v. *albareda*) aquest esment dels *Novells Ardits* de 17 de novembre de 1454:

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

El mateix proveïdor, Johan Cervera, esmenten ciutats de la dita Ciutat de vida que he la *albareda* e clos de veda d'aquella que la Ciutat ha e posseex prop lo riu de Lobregat, a ops e per servey del pont del Sant Boy, ab condicio que a ses messions e despeses haie sporgar e deneiar la dita *albareda*, e que los sporguims sien seus [...]

El mateix podem dir del terme de pesca *volantí*, documentat, al *DCVB*, amb dos texts moderns de Teodor Llorente i de Joaquim Ruyra (segle xx), mentre que Faraudo els il·lustra amb un text mallorquí de 1398:

Item, que tots los lauts dels *bolentins* e de palangres, haïen plassa e loch de treure de la torre d'en Axallo stro a la portella dels Boters [...]

i un altre de 1416 sobre les robes d'un mariner:

Item dos *bolentins* un nou altre vell e un palangre de pescar e .c. ams de *bolenti* de pescar peix, tot .vij. s.

El conegut verb *esgarriar* només el tenim documentat en un text del segle XVIII (el valencià *Rondalla de Rondalles*) i en un altre de Joan Maragall, mentre que el nostre

vocabulari l'autoritza en un passatge de *Medea* de les *Tragèdies de Sèneca* (segle XV): «tinch tots los cabells descabellats, e tots los dits cabells *m'esgarifen* e s leven en alt».

La cucurbitàcia *tuca* (*Bryonia dioica*) no duu autoritats al DCVB, mentre que al Faraudo n'hi ha dues de medievals: el *Tresor de pobres* i la *Tròtula*.

Igualment veiem en el compost *vent pluig* al DCVB (s.v. *vent*) que sols duu definició 'el que va acompanyat de pluja fina'; en canvi, en Faraudo és il·lustrat amb dos esments de texts del segle XIV:

[...] e de la altra part avia molt gran multitut de neu e gran gelade, ab gran *vent pluig* qui segave com a reor.

(*Visió de Tundak*: 205, dins «Llegendes d'altra vida»)

E nevava-b mortal brisa
Ab gran *ventpluig*:
Aquest temps es ple de anuig
A totes gents.

(Francesc de la Via, *Llibre de fra Bernat*: 1.814)

El mateix ocorre curiosament amb *vicari general*, dignitat o càrrec que va ostentar Alcover i que al DCVB apareix sense documentació i, en canvi, el Vocabulari duu un text del segle XV en sant Vicent Ferrer (s.v. *vicari*). Veuem encara *meitadella* 'mesura de capacitat per als líquids', *melitor* 'planta lleguminosa papilionàcia (*Melilotus officinalis*, L)', *melis* 'fusta de pi ric en resina', *melna* 'groguec', *metaplasme* 'alteració d'un lexe-ma per l'addició o subtracció de lletres o síl·labes', *metatisme* 'classe de metaplasme', *migerola* 'mesura de capacitat', *minvós* 'que produeix minva', *moria* 'epidèmia', *morn* 'trist, abatut', *mosol* 'melsa', *ombrallum* 'imatge borrosa', *palla de Meca* 'esquinant', *pitjat* 'perseguit de prop, estalonat', *plebà* 'curat, dignatari de catedral o col·legiata', *quina* 'cop de daus que aporta dos cincs', *rucà* 'color cendrós del pèl d'un cavall', *trigós* 'tardívol, morós', etc., tots il·lustrats amb autoritats medievals.

6.4 RIQUESA DE DERIVACIÓ

Faraudo també completa alguns termes amb representants de la mateixa família etimològica, que no són recollits enlloc. Així de l'adjectiu *enfrú* 'golafre, voraç, massa menjador' (cf. *FEW*, III, p.827), que el DCVB documenta només en Ramon Llull, al Faraudo, ultra texts lul·lians, tenim mots derivats; així *enfrunetat*, també adjectiu

en el *Cató*: «Usa menyant e bevent en tal manera que no sies agreuiat o torbat de ton enteniment, e esquivia barayes, cor *enfrunet*at de menyar e de beura es rayel de barayles e de luxuria»; i el substantiu *enfruniment* en el *Terç* d'Eiximenis: «Vet que fa deffalliment de vergonya que ve per *enfruniment* e viltat de la golaça».

El verb *tuejar* 'parlar de tu, tutejar' és autoritzat en un passatge del *Procés de les Olives* del 1497, mentre que al vocabulari de Faraudo ja hi ha un text de 1321. També verbs com ara *esgarrijar* o *esgambar*, sense autoritats, són al Faraudo en documents dels *Ex proverbium arabum* i de la versió de les *Tragèdies* de Sèneca, respectivament. El mateix podem dir de *volp*, on el *Vocabulari* addueix derivats com ara *volpeïtat* i *volpeny*, absents en altres llocs.

Fins i tot de termes molt ben representats al DCVB, com ara el mot *tall* amb variades locucions (*a tall*, *al tall*, *de tall*, *en tall*), troben en el *Vocabulari* força esments complementaris. I el mateix podem dir d'altres lexemes com ara *afustar*, *esquivar* (i variants), *estatut*, *estival*, *estancar*, *vaporar*, *virtut*, etc.

6.5 TERMINOLOGIA BÈL·LICA

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Una característica del *Vocabulari* és l'abundor de termes guerrers. No és gens estrany, donat el cas que Lluís Faraudo ostentava el grau de general. Així, tenim força nomenclatura bèl·lica, com ara *taulagina* o *taulatxina* 'espècie de rodella, taulatxó' o d'armament, com *armes blanques* i *armes braves*, que no trobem documentades en lloc més, *galandart* 'llança curta', *palatis* 'palenc, palissada'. Remarquem les variants d'un dard, com ara *xalvina*, *xavallina*, *xavellina*; sens dubte es tracta de gal·licismes molt antics relacionats amb el francès *javelot* i amb el castellà *jabalina* (aquest prou més modern).

6.6 TECNICISMES

Molt abundosos són al *Vocabulari* els tecnicismes. No oblidem que l'autor va publicar diversos tractats de botànica, oftalmologia, etc. Topem amb lexemes i expressions com ara *vena buida* 'nervi òptic', *axiefi* i *xief* 'coliri', *sunt* 'humor que decorre

dels ulls', *uquet* (terme de música) 'frase harmònica en la qual una o diverses parts són entretallades o interrompudes per silencis', *guiscarda* 'mena de dansa', *verga d'Aaron* (*Polianthes tuberosa*), *verga pastor* (*Dipsacus sylvestris*), *vacuna* 'que és de cuir de vaca', *vidigàs* 'branquilló de vinya', *marvell* 'ressaca o retorn tumultuós de les onades mar endins quan troben sobre la costa', *morfeat* 'atacat de morfea', *palacamell* 'esquinant', *Andropogon schoenanthus*', *orobi* 'planta lleguminosa', *Orobis tuberosus*', *ozimi* 'alfabega', etc.

6.7 COMPLEMENTARIETAT

És interessant la complementarietat del *Vocabulari* amb el DCVB. Així, tenim termes que es troben documentats per texts relativament pròxims en el temps i que reforcen la validesa lexicogràfica. Així, l'italianisme *buonavoglia* apareix com a *volla* (*de bona* _) al DCVB en el *Procés de les olives* i un xic abans el registra el *Vocabulari* en el *Dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim*; o l'adjectiu *volàtil* és als *Secrets d'agricultura* de l'Agustí (1617), segons el DCVB, i el nostre *Vocabulari* ja el recull en les *Sentències catòliques* de Jaume Ferrer de Blanes, que són del 1545. També esmentarem la diferent documentació del verb *vaporar* en tots dos repertoris, casos com el de *menesca* 'tristor, aflicció', que el DCVB només il·lustra amb un passatge modern de Carner, el *Vocabulari* de Faraudo ja el documenta al segle XV en la *Guerra de Joan II*. Casos així són força freqüents.

En darrer terme, voldria afegir un cas singular. El DCVB esmenta sota *manescal* la sentència «Ase salvatge no ha ops menescal», treu d'un folklorista modern, però Moll mostra amb raó la seva sorpresa, car l'expressió no *ha ops* 'no li cal' és antiga.² Ara bé, el *Vocabulari* de Faraudo, independentment, addueix aquesta mateixa sentència («Ase salvatge no ha ops menescal»), treu de l'obreta *Ex proverbiis arabum*, manuscrit 201 de la Biblioteca Provincial de Tarragona, procedent del Monestir de Santes Creus (folis 107-117).

2. Heus ací les paraules de Moll: «“Ase salvatge no ha ops menescal”: refrany que porta J. Amades (BDC, XXII, 161), sense indicar-ne la procedència; per l'expressió arcaica *ha ops*, es veu que és extret de qualque llibre antic».

7. CONCLUSIÓ

Aquestes petites mostres de la vàlua lexicogràfica del *Vocabulari del català antic* de Lluís Faraudo de Saint-Germain es podrien ampliar notablement. Però el que ara s'ha exposat ja deixa veure la riquesa i el profit que es pot treure de la seva consulta, posada juntament amb els repertoris de l'idioma antic ja existents. La llengua catalana hi té una eina importantíssima per a l'escorcoll del seu patrimoni medieval.

GERMÀ COLÓN DOMÈNECH
Universität Basel
Institut d'Estudis Catalans

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BDC = *Butlletí de dialectologia catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
BRABLB = *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, Barcelona.
DCVB = Antoni M. ALCOVER, FRANCESC DE BORJA MOLL (1930-1962) *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vol., Editorial Moll, Palma de Mallorca.
DECat = Joan COROMINES (1980-2001) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vol., Barcelona, Curial.
Dicc. Aguiló = *Diccionari Aguiló*. Materials lexicogràfics aplegats per M. Aguiló i Fuster, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu, 8 vol., Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1918-1934.
Diccionario Balari. Inventario lexicográfico de la lengua catalana, compilado por José Balari y Jovany y dispuesto para su publicación por Manuel de Montoliu, Barcelona, Universidad de Barcelona, s.d.
ENC = «Els Nostres Clàssics», Barcelona, Barcino.
Estudis Romànics, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, L. (1943) «Consideracions entorn d'un pla de Glossari raonat de la Llengua Catalana Medieval», dins *Miscel·lània Fabra*, Buenos Aires, pp. 343-374.
FEW = Walther VON WARTBURG, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, Bonn. Basel, 1928 ss.